

บทที่ 3

‘เฮสิียด’ ที่มาและความสัมพันธ์ในเชิงบริบทกับภูมิปัญญากรีก

‘for I suppose that the time of Hesiod and Homer was not more than four hundred years before my own; and these are they who taught the Greeks of the descent of the gods, and gave to all their several names, and honours, and arts, and declared their outward forms.’

Herodotus : The Histories : 2.53.

การเปลี่ยนผ่านทางโครงสร้างและบริบททางสังคมการเมือง

จากข้อมูลการศึกษาคาดประมาณกันว่าเฮสิียดเป็นกวีนักเขียน มีชีวิตอยู่ในช่วงเวลาที่อารยธรรมกรีกกำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ คืออยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่านจาก ‘ยุคมืด’ (Dark Age)¹ ไปสู่ ‘ยุคโบราณ’ (Archaic Age) มีปัจจัยเกิดขึ้นมาจากการขยายอำนาจทางการเมืองของนครรัฐต่าง ๆ ของกรีกที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้า ด้วยการเข้าไปครอบครองและดำเนินการปกครองดินแดนหลายแห่งที่ตั้งอยู่นอกแผ่นดินใหญ่กรีก ในฐานะดินแดนภายใต้อาณานิคม ประกอบด้วยพื้นที่รอบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ชายฝั่งทะเลดำ (Black sea) และเกาะซิซิลีทางตอนใต้ของประเทศอิตาลี ในปัจจุบัน การขยายอำนาจดังกล่าว มีชื่อเรียกในทางวิชาการว่า ‘ขบวนการอาณานิคม’ (colonizing movement) เป็นความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในช่วงประมาณกลางศตวรรษที่ 8 ก่อนคริสตกาล จนถึงปลายศตวรรษที่หกก่อนคริสตกาล ก่อให้เกิดการขยายตัวการแลกเปลี่ยนทางการค้าทั้งการส่งออกและนำเข้าสินค้า การมาถึงเศรษฐกิจแบบเงินตราสร้างให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองที่เริ่มจะเกิดขึ้นกับนครรัฐต่าง ๆ ของกรีก มีผลทำให้เกิดการอพยพของผู้คนจากดินแดนอาณานิคม เข้ามาตั้งหลักแหล่งเพื่อทำมาหากินตามนครรัฐต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ การถ่ายทอดศิลปวิทยาการ เกิดปรากฏการณ์การไหลบ่าเคลื่อนตัวของผู้คนจำนวนมาก กระทั่งถึงระดับที่มากจนเกินสัดส่วนพื้นที่ และทรัพยากรจะรองรับได้ (overpopulation) ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ ที่ดินที่ทำกินมีไม่เพียงพอ ประกอบกับสภาพพื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้ง ผู้คนเกิดการแย่งชิงที่ดินเพื่อทำมาหากินทางด้านเกษตรกรรมและการเลี้ยงสัตว์ สร้างความขัดแย้งระหว่างชาวกรีกพื้นถิ่นผู้ที่อาศัยอยู่เก่าด้วยตนเอง

¹ Austin, M.M. and Pierre Vidal-Naquet. (1977) Economic and Social History of Ancient Greece : An Introduction. Translated and revised by M.M. Austin. London : B.T. Batsford LTD., pp. 57-59.

และกับผู้ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่² ในกรณีของเฮสิียดก็เช่นเดียวกัน เพราะตัวเขาเกิดทะเลาะและขัดแย้งกับทาง ‘เพอร์ซิส’ ผู้เป็นพี่ชายในเรื่องการครอบครองเป็นเจ้าของที่ดิน เป็นความสัมพันธ์ที่สะท้อนบอกถึงบริบทของชุมชนการเมืองกรีกที่กำลังอยู่ในช่วงของความเปลี่ยนแปลง

ภูมิหลังที่มาและนัยสำคัญ ทำไมต้องศึกษา ‘เฮสิียด’

‘เกรกอรี เนกี’ (Gregory Nagy) ศาสตราจารย์ทางด้านคลาสสิก ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจถึงชื่อของ ‘Hesiod’ พิจารณาจากรากศัพท์ (etymology) มีความหมายถึง ‘ผู้ที่ส่งเสียงออกมา’ (he who emits the voices) หากย้อนกลับไปพิจารณาถึงที่มาในการเขียนกวีนิพนธ์ของเขา เกิดขึ้นจากการได้รับแรง (เทพ) ดลบันดาล (divine inspiration, divine madness) ส่งสารผ่านหรือได้รับตัวสารมาจากเจ้าของคือ ‘เทพีมิวส์’ (Muses)³ ภายใต้ธรรมเนียมกรีกโบราณ ด้านของเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะเป็นผู้เลือกบุคคล ที่จะมาเป็นตัวแทนทำหน้าที่เป็น ‘ผู้ร้าย’ หรือ ‘ผู้ขับกล่อม’ (barb) ในสิ่งที่เทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต้องการที่จะสำแดงแก่นุชย์ผ่าน ‘การแสดง’ (manifestation) และดำเนินการ ‘เปิดเผย’ ‘การแสดงให้เห็น’ (revelation) ผ่านทางตัวแทนหรือบุคคลที่ถูกเลือกเพื่อให้แสดงออกถึงสิ่งที่ต้องการ มาจากคำว่า ‘epiphany’ ในภาษาลาติน⁴ มีความหมายถึงผู้ทำนาย ผู้พยากรณ์ ผู้เผยแผ่ หรือหมายถึง ‘ผู้ประกาศ’ (prophet) ที่ต่อมาปรากฏอยู่ในเทววิทยาแบบเอกเทวนิยมของศาสนายูดาห์และคริสต์ศาสนา ดูจากรูปแบบและลักษณะที่ทางเทพเจ้าต้องการสื่อสารกับมนุษย์ดังที่กล่าวมาข้างต้น มีความสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เฮสิียดกล่าวไว้ในงานของเขา เมื่อครั้งที่ตัวเขาได้เกิดนิมิตขึ้นในช่วงกำลังนอนหลับพักผ่อนตอนกลางวัน หลังจากเหน็ดเหนื่อยกับการเฝ้าดูแลฝูงสัตว์ บริเวณเชิงเขา ‘Helikon’ สอดคล้องกับธรรมเนียมของสังคมการเมืองกรีกโบราณ ฝ่ายกวีเป็นเพียงผู้รับ ตกอยู่ในสถานะเพียงแค่ ‘ตัวกลาง’ (medium) ในการส่งผ่านสาร ข้อมูล ความรู้ ตลอดจนสิ่งที่ป็นคำทำนาย ที่ได้รับและส่งมาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้า⁵นอกจากนี้จากหลักฐานข้อมูลเฮสิียดเป็นกวีคนแรกที่ปรากฏชัดเจนว่ามีตัวตนอยู่จริงในประวัติศาสตร์กรีกโบราณ อีกทั้งยัง

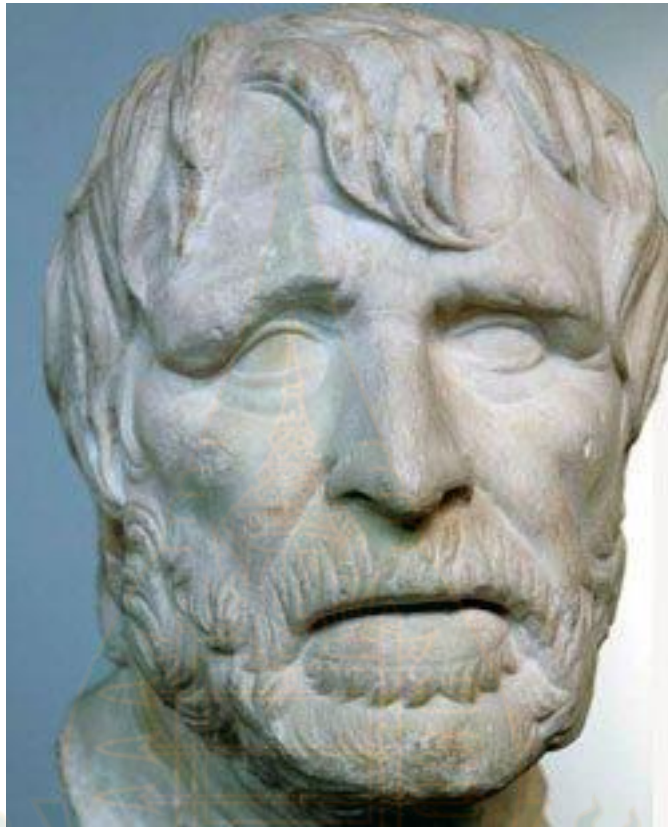
²Austin, M.M. and Pierre Vidal-Naquet. (1977) *Economic and Social History of Ancient Greece* : An Introduction. Translated and revised by M.M. Austin. London : B.T. Batsford LTD., pp. 57-59.

³สังเกตว่าเทพมิวส์ (Muses) สัญลักษณ์และตัวแทนทางด้านศิลปะ มีพฤติกรรมใกล้ชิดกับมนุษย์และมีความเป็นมิตร ไม่แยกตัวเหมือนกับเหล่าเทพเจ้าโอลิมเปียองค์อื่น ๆ

⁴รูปแบบการส่งผ่านดังกล่าวส่งอิทธิพลถึงคริสต์ศาสนา โดยปรากฏเนื้อหาอยู่ในพระคัมภีร์ไบเบิล ด้วยการที่พระเจ้าแสดงสัจธรรมต่อมนุษย์ในรูปแบบของ ‘พระวิวรณ์’ (Revelation)

⁵Gregory Nagy. (1990) *Greek Mythology and Poetics*. Ithaca : Coenell University Press., pp. 4-7. สังเกตได้จากเทพพยากรณ์ ‘ไพเธีย’ (Pythia) ทำหน้าที่ประจำอยู่ที่วิหารเดลฟี (Oracle of Delphi) สถานที่สำคัญที่ชาวกรีกจากทั่วสารทิศเดินทางมาเพื่อขอคำปรึกษา ‘ไพเธีย’ ทำหน้าที่ในฐานะคนทรงรับเอาคำทำนายจึงเป็นแค่เพียงปากเสียง (prophetes/mouthpiece) จากเทพอพอลโล (Apollo)

เป็นเจ้าของหรือผู้ประพันธ์ทั้ง ‘Theogony’ และ ‘Works and Days’ ทำให้เฮสิียดมีความแตกต่างไปจากโฮเมอร์ แม้จะมีชีวิตอยู่ก่อนหน้าแต่ยังมีข้อสงสัยและข้อสันนิษฐานที่ไม่ระบุชัดเจนว่า โฮเมอร์เองเป็นผู้ประพันธ์เจ้าของผลงาน หรือทำหน้าที่เป็นเพียงผู้รวบรวมเรื่องราวที่ได้ฟังได้ยินมาจากแหล่งต่าง ๆ เข้ามาไว้ในที่เดียวกัน⁶

รูปปั้นทำจากหินอ่อนของเฮสิียด สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในช่วงประมาณ 700 ปีก่อนคริสตกาล

‘เฮสิียด’ ในฐานะกวีที่นำเสนองานในรูปของ ‘บทกวีเชิงสั่งสอน’ (didactic poems) มีเนื้อหาในลักษณะการให้คำแนะนำ (advice) การชี้แนะ (guide) เพื่อให้ผู้อ่านเกิด ‘ปัญญา’ (wisdom) โดยการเน้นหนักในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนภายใต้คุณธรรมและศีลธรรม อาจเรียกในอีกชื่อว่า ‘วรรณกรรมแห่งปัญญา’ (wisdom literature)⁷ เฮสิียดมีผลงานชิ้นแรกของเขา

⁶R.M. Frazer.,op.cit., p. 4.

⁷Ryan Balot. (2006) Greek Political Thought. Malden : BLACKWELL PUBLISHING.,p.30. เป็นรูปแบบของวรรณกรรม (genre of literature) กำเนิดในดินแดนโบราณแถบเอเชียตะวันออกใกล้ (Ancient Near East) มีเนื้อหาประกอบด้วยคำพูด ในรูปแบบข้อความสั้นๆ ที่เป็นของนักปราชญ์ ผู้รู้ (wise man) มุ่งให้คำแนะนำและสั่ง

ในรูปของบทกวี ‘Theogony’ มีรากศัพท์จากคำว่า ‘theo’ มีความหมายว่า ‘เทพเจ้า’ กับ ‘gony’ มีความหมายว่า ‘genesis’ หรือ ‘การกำเนิด’ บทกวี ‘Theogony’ เป็นการเล่าความในลักษณะของ ‘วงศ์วิทยา’ (genealogy) เริ่มต้นย้อนกลับไปยังความเป็นมาของเหล่าเทพเจ้ากรีก ตั้งแต่เหล่ารุ่น ‘ปฐมเทพ’ หรือ ‘ไททัน’ (Titans) กับเหล่าเทพในรุ่นต่อมาที่มีสถานะเป็นรุ่นลูก มีชื่อเรียกว่า ‘ทวยเทพแห่งโอลิมเปียน’ (Olympian) พร้อมกับเรื่องเล่าถึงการกำเนิดตั้งแต่ ‘จักรวาล’ (cosmogony) แยกออกมาเป็นโลก ท้องฟ้าหรือสวรรค์ ท้องทะเลจนถึงมนุษย์ บทกวี ‘Theogony’ จึงทำหน้าที่ในการตอบคำถามถึงกำเนิดที่มาของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่เริ่มต้นขึ้นจากเหล่าเทพเจ้า

‘โมเสส เฮดาส’ (Moses Hadas) นักวิชาการคลาสสิกวิเคราะห์ผลงานเฮเซียดไว้ที่น่าสนใจว่า เฮเซียดใช้ผลงานของเขา เริ่มต้นด้วยการบอกถึงความเป็นตัวตนที่เขาได้รับการเลือกจากเทพเจ้า เป็นบุคคลที่มีความสำคัญและมีอำนาจเนื่องจากเป็นบุคคลที่เทพเจ้าเลือก เพื่อมาทำหน้าที่ในการรับและนำสารความรู้จากเทพเจ้ามาให้แก่มนุษย์ เฮเซียดจึงอยู่ในสถานะของการเป็นตัวแทนของเทพเจ้า ที่มีรายละเอียดในช่วงต้นของ ‘Theogony’ ตอนที่เผลอนอนหลับเพราะเหน็ดเหนื่อยจากการเฝ้าดูแลฝูงแกะ อยู่บนริมเชิงเขา ‘Helicon’ สำหรับเฮเซียดเทพเจ้าอยู่ในสถานะที่มาของความรู้ที่กล่าวถึงว่า ‘ฉันได้รับแรงบันดาลใจในบทเพลง เนื่องจากเทพเจ้าสอนฉันให้ขับขานมันออกมา’⁸ หลังจากนั้นเฮเซียดเริ่มต้นแสดงออกถึงความคิดทางสังคมการเมือง เสนอความคิดเรื่องความยุติธรรมที่สืบเนื่องจากความขัดแย้งกับพี่ชายตนเอง ด้านเฮเซียดเองคิดว่าตนเองได้รับการปฏิบัติที่ไม่ยุติธรรม⁹ เมื่อสบโอกาสเฮเซียดได้ใช้ช่องทาง ผ่านงานเขียนของตัวเองมาเป็นเครื่องมือ ใช้เป็นกระบอกเสียงในการโจมตีพี่ชาย ทวงคืนความยุติธรรมและบอกให้ชุมชนรับรู้ รับทราบถึงการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องกับตัวเขา นอกจากนี้ด้านเนื้อหารายละเอียดของ ‘Works and Days’ เฮเซียดยังบอกเล่าความถึงภูมิหลังความเป็นมาของตนเองและสมาชิกในครอบครัว ให้ผู้อ่านเห็นภาพการมีชีวิตที่ครอบครัวของเขาต้องเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ต่าง ๆ เรียกได้ว่าไม่ต่างกับรูปแบบงานเขียนใน ‘เชิงอัตชีวประวัติ’ (autobiography) ทำให้ผู้อ่านทราบถึงเรื่องราวชีวิต เบื้องหลังความเป็นมาส่วนตัวของผู้เขียน¹⁰

สอนในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และคุณธรรม ปรากฏอยู่ในรูปของคัมภีร์ทางศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดตระหนักรู้ที่จะส่งผลต่อการประพฤติและปฏิบัติตัว

⁸ Hesiod. Work and Days : 667-668.

⁹ Moses Hadas.,op.cit., p. 35.

¹⁰ ยิ่งมองเห็นความแตกต่างในด้านข้อมูลที่ชัดเจน หากนำไปเปรียบเทียบกับโฮเมอร์แล้ว แทบจะไม่ปรากฏข้อมูลและหลักฐานที่บอกถึงความเป็นมาของโฮเมอร์ได้เลย

‘ฟรานซิส แม็คโดนัลด์ คอร์นฟอร์ด’ (Francis Macdonald Cornford) นักวิชาการกรีกโบราณ ให้ความสำคัญกับประเด็นที่ ‘เฮเซียด’ เขียนออกมาว่าเป็นกวีทางศาสนาคนแรกของกรีก¹¹ ให้ความสำคัญในเรื่องการจัดระเบียบโดยมีเทพเจ้าร่วมกัน ภายใต้ชื่อ ‘เทพโอลิมเปีย’ ที่มีซุสในฐานะเทพบิดร เป็นประมุขผู้ปกครองสูงสุดครองอำนาจเหนือเหล่าเทพทั้งหมด ยกความสำคัญของเทพโอลิมเปียให้อยู่ในฐานะเป็นคณะผู้ปกครองมีอำนาจเหนือเหล่าเทพเจ้าต่าง ๆ สำหรับชาวกรีกเอง เรื่องของความเชื่อ ความศรัทธา (piety) อาจจะเรียกว่าศาสนา เป็นสิ่งที่มีผลต่อมาถึงการพัฒนา รูปแบบการปกครอง ‘นครรัฐอิสระ’ (autonomous city-state/polis) ที่สะท้อนความเป็นชุมชน การเมือง ในฐานะรากฐานของการอยู่อาศัย มีผลให้ชาวกรีกเกิดการพัฒนาศิลปวิทยาการในด้านต่าง ๆ สร้างความเจริญรุ่งเรือง มาจากพื้นฐานแต่ละนครรัฐสืบทอดธรรมเนียม การมีอิสระในการเลือกบูชา เคารพเทพเจ้าที่สร้างคุณประโยชน์ มีคุณค่าแก่ชุมชนการเมือง กำหนดพิธีกรรมและงานเลี้ยงฉลอง (festival) ชีวิตความเป็นอยู่ที่สืบเนื่องต่อมาจากคนรุ่นก่อน นอกจากนี้การบูชาและเคารพในตัวเทพเจ้ายังสะท้อนถึง การเปลี่ยนผ่านรูปแบบความเชื่อจากเดิมก่อนหน้านี้ ที่ให้ความสำคัญบูชาเกิดจากแรงขับในเรื่องของความกลัว (fear) ความไม่รู้ (ignorance) ต่อสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติ และอยู่แวดล้อมตนเอง (animism) สิ่งเหนือธรรมชาติ (supernatural) มาสู่การสร้างตัวเทพเจ้า ซึ่งมีรูปแบบบุคลิกลักษณะเหมือนมนุษย์ด้วยกัน (anthromorphose)¹² รูปแบบเทพเจ้าของชาวกรีก นับเป็นพัฒนาการทางความรู้ที่มีความสำคัญ มีอิทธิพลต่อความรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามมาในช่วงหลัง

บทกวี ‘Theogony’ อธิบายความรู้ในเรื่องการกำเนิดจักรวาล (cosmogony) ควบคู่ไปกับการกำเนิดเทพเจ้า (theogony) โลก มนุษย์ไปพร้อม ๆ กับรายละเอียดของเหล่าเทพเจ้าต่าง ๆ (pantheon)¹³ สังเกตได้ว่าชื่อของเทพเจ้าต่าง ๆ อยู่ในฐานะของการเป็นสัญลักษณ์ เป็นตัวแทนในด้านของพื้นที่ สถานที่ เช่น ‘Gaia/Earth’ (โลก/พื้นพิภพ) ‘Uranus/Heaven’ (ท้องฟ้า/สวรรค์) ‘Pontus/Sea’ (ทะเล/พื้นน้ำ) เทพเจ้าในฐานะกำเนิด ที่มาของความรู้และศิลปวิทยาการ เช่นเทพ ‘Metis/Cleverness’ (ความชาญฉลาด) ‘Themis/Law’ (กฎระเบียบ) ‘Horai/Hour/Season’ (เวลา/ฤดูกาล) ‘Eunomia/Order’ (แบบแผน) ‘Dike/Justice’ ‘Eirene/Peace’ (ความยุติธรรม) สภาวะต่าง ๆ เช่นยามค่ำคืน (Night/Nyx) ความมืด (Darkness/Erebus) รุ่งอรุณ (Dawn/Eos) ตัวของเทพเจ้าแต่ละองค์ยังสะท้อนถึงบุคลิกลักษณะพฤติกรรม การแสดงออกทางด้านของอารมณ์ความรู้สึก ตลอดจนอากัปกริยาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่นการนอนหลับ (Hypnos) ความฝัน (Oneiroi

¹¹ Francis Macdonald Cornford. (1912) From Religion to Philosophy. A Study in the Origins of Western Speculation. New York : Longmans., p. 5.

¹² Kojin Karatani. (2017) Isonomia and the Origin of Philosophy. Durham : Duke University Press., pp. 46-47.

¹³ Victor Ehrenberg. (1964) The Greek State. New York : W.W. Norton & Company Inc., p. 16.

/Somnia) ความเคียดแค้น (Nemesis) ความตาย (Thanatos) และอีกมากมาย ชื่อต่าง ๆ ของเทพเจ้าที่เฮสิียดประพันธ์ขึ้นได้กลายเป็นที่มาของความหมาย ที่ถูกใช้ติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้¹⁴

เฮสิียดให้ภาพรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นระหว่างเหล่าเทพเจ้าน้อยใหญ่ ผ่านปรากฏการณ์ความขัดแย้ง ความไม่ลงรอยกันในด้านต่าง ๆ สภาวะของการทำทนาย การชิงดีชิงเด่นและการใช้ความรุนแรงเข้าต่อสู้ห้ำหั่นเพื่อแย่งชิงอำนาจ เป็นฝ่ายได้เปรียบ ให้ได้มาถึงสิ่งที่ตนเองต้องการหรือปกป้องเอาไว้ รวมไปถึงความต้องการครอบครองความเป็นใหญ่ปกครองเหนือเหล่าทวยเทพต่าง ๆ ของเทพเจ้าในแต่ละรุ่น เริ่มตั้งแต่เทพเจ้าในรุ่น ‘ปฐมบรรพชน’ (primordial dieties) ประกอบด้วยเทพโครโนส (Cronus) ดำเนินการโค่นล้มแย่งชิงอำนาจมาจากบิดาตนเองคือเทพ ‘อูเรนัส’ (Uranus) ความขัดแย้งยังถูกส่งมาสู่เทพรุ่น ‘ไททัน’ (Titans) จากเทพโครโนสเองเกิดขึ้นจากความเกรงกลัวว่าลูกของตนเมื่อเจริญเติบโตขึ้นมา จะโค่นล้มชิงอำนาจจากตน เลยใช้วิธีการตัดไฟแต่ต้นลมด้วยการกำจัดลูก ด้วยวิธีการกลืนกินลูกตนเอง จนถูกเทพบิดรซุส หนึ่งในบุตรที่ถูกกำจัดแต่ได้รับความช่วยเหลือรอดมาได้ เมื่อสบโอกาสดำเนินการตอบโต้โค่นล้มแย่งชิงอำนาจ จนความขัดแย้งขยายตัวลุกลามบานปลายเกิดสงครามระหว่างเหล่าทวยเทพ (titanomachia) เนื้อหาของ ‘Theogony’ บรรยายถึงการขึ้นสู่อำนาจและการปกครองของเทพบิดรซุส ในฐานะผู้ปกครองสูงสุดเหนือเหล่าเทพเจ้าและมนุษย์ จากชัยชนะในสงครามการแย่งอำนาจมาจากเทพโครโนสของเทพบิดรซุส มาจากความร่วมมือร่วมพลังของเหล่าเทพเจ้าต่าง ๆ ซึ่งอาจตีความได้ว่าเป็นการลุกขึ้นมาทำการโค่นล้ม (overthrow) บิดาผู้ปกครองที่เป็นทรราชย์ ต่อสู้ปลดแอกจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของทรราชย์ กระทั่งในที่สุดฝ่ายเทพบิดรซุสได้รับชัยชนะ ทำให้อำนาจตกไปสู่เทพรุ่นลูกหรือในชื่อ ‘โอลิมเปียน’ (Olympians) ที่มีซุสในฐานะผู้นำและเทพบิดรได้อำนาจปกครองเหล่าเทพเจ้าและมนุษย์มาตั้งแต่บัดนั้น

‘เฮสิียด’ ความเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างไปจาก ‘โฮเมอร์’

‘เฮสิียด’ ยังมีผลงานชิ้นที่สองชื่อ ‘Works and Day’ บรรยายถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรที่ต้องทำมาหากิน ติดอยู่กับผืนแผ่นดินมีชีวิตที่ขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ เนื้อหา ‘Works and Days’ เขียนขึ้นในลักษณะของ ‘ปฏิทินชาวนา’ (farmer’s almanac)¹⁵ ประกอบด้วยเนื้อหาในเชิงข้อมูล การให้คำแนะนำที่มีประโยชน์แก่การดำรงชีวิตในลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) ที่ได้สะสมตกทอดกันมาจากคนรุ่นก่อน หรือ

¹⁴Moses Hadas.op.cit., pp. 34-35.

¹⁵อาจจะเรียกว่าเป็น ‘กาลานุกรม’ มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทางภูมิอากาศ การพยากรณ์อากาศ วันที่มีความเหมาะสมกับการเพาะปลูก เวลาในการเก็บเกี่ยวผลผลิต ตารางน้ำขึ้นน้ำลง เวลาขึ้นเวลาตกของเทห์วัตถุและเทศกาลทางศาสนา จึงเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญต่อชีวิตของเกษตรกรในการวางแผนเพื่อทำเกษตรกรรม

อาจจะเรียกในอีกชื่อว่าความรู้ในแบบจารีตประเพณีในเรื่องการทำเกษตรกรรม เนื่องจากมีชีวิตที่มีความสุขุมเสถียร ตั้งอยู่บนพื้นฐานความไม่แน่นอน ความไม่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งจากธรรมชาติและผู้คนด้วยตัวเอง เพื่อต่อสู้และบรรเทาเบาบางความยากลำบาก เฮเสียดแนะนำทางออกในเรื่องการปฏิบัติตนภายใต้คุณธรรม แนะนำให้ประพฤติตนอยู่บนความซื่อสัตย์ สุจริต มีความขยันขันแข็งในการทำงาน สอดคล้องผลิตและเก็บดอกออมเงินทองที่หามาได้ ยกย่องการใช้แรงงานและการทำงานหนักเพื่อให้ได้ผลผลิตมาเลี้ยงตนเองและครอบครัว¹⁶ ให้คำแนะนำแก่คนที่ใช้แรงงานว่าต้องมีความอดทน มุมานะ อย่าปฏิบัติตนเกียจคร้าน อย่ามีนิสัยคดโกง หรือมีชีวิตในแบบคอยจ้องที่จะพังก้าวคนอื่นตลอดจนหาทางเอาเปรียบบุคคลอื่นซึ่งเป็นชีวิตที่ไม่ดี

‘Works and Days’ ผ่านการตีความจากนักวิชาการในยุคต่อมาว่า ‘เฮเสียด’ ในฐานะของการเป็นนักประพันธ์ยุคโบราณคนแรกๆ ที่เลือกใช้ผลงานเป็นสื่อกลางแสดงออกถึงความคิด สะท้อนความรู้สึกของตนเองที่มีต่อบุคคลอื่น เกิดปฏิกิริยาต่อสิ่งที่ตนเองได้ประสบมา เป็นการเขียนที่สะท้อนภาพลักษณ์ความเป็นไปของชุมชนการเมือง รวมไปถึงเรื่องราวตัวตนของตนเอง ความสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิดและเหล่าญาติพี่น้อง ทำให้ผู้อ่าน ผู้ศึกษาสามารถมองเห็นรายละเอียดของตัวตนและความคิดของผู้เขียนที่สะท้อนและปรากฏอยู่ในผลงานอย่างชัดเจน (poetic-self)¹⁷ นอกจากนี้การสะท้อนความคิดส่วนบุคคลในผลงานตัวเองของเฮเสียด บ่งบอกความหมายว่าเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการเขียนงาน (genre/style) จากเดิมก่อนหน้าโฮเมอร์เคยใช้รูปแบบของ ‘มหากาพย์’ (epic) เพื่อพรรณนาถึงเหตุการณ์ พฤติกรรมที่เกินความสามารถที่มนุษย์ทั่วไปจะทำได้ เช่นความกล้าหาญ การเสียสละ เป็นไปเพื่อแสวงหาความยิ่งใหญ่ การผจญภัย มีที่มาจากวีรกรรมของบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เหนือกว่ามนุษย์ทั่วไป เป็นแบบอย่างที่ดีที่ต้องการกล่าวถึงให้ผู้อ่าน ผู้เสพเชิดชูยกย่องเพื่อเป็นแบบอย่าง โดยเรื่องราวที่ถูกนำเสนอมาจากตำนาน (legend) เทพปกรณัม (myth) และเรื่องเล่า (folk tale) แต่เฮเสียดเลือกใช้รูปแบบของ ‘บทกวี’ (lyric)¹⁸ เพื่อสื่อสารเล่าความในสิ่งที่ตนเองต้องการเรียกร้อง กล่าวอีกนัยหนึ่งเฮเสียดใช้บทประพันธ์ของตนในการปกป้องและเรียกร้องผลประโยชน์ให้กับตัวเอง

¹⁶เป็นประเด็นที่น่าสังเกตว่า ‘เฮเสียด’ ในฐานะเป็นนักเขียนคนแรก ๆ ที่ยกย่องให้ความสำคัญกับผู้ใช้แรงงานและกิจกรรมที่ใช้แรงงาน ซึ่งโดยปกติของสังคมกรีกโบราณ มองข้ามไม่ให้คุณค่ากับแรงงานและกิจกรรมที่ต้องใช้แรงงาน

¹⁷Hesiod. *Theognis and Works and Days*. (2010) Translated and with introductions by Catherine M. Schlegel and Henry Weinfield. Ann Arbor : The University of Michigan Press., p. 1. ก่อนหน้าเฮเสียด กวีนิพนธ์ของกรีกอยู่ในรูปของคำร้อง รู้จักกันในชื่อของ ‘นักขับลำนำ’ (rhapsodes) โดยใช้วิธีการเดินทางเร่ร่อนเพื่อไปเปิดการแสดงแก่ชาวบ้านตามพื้นที่ต่าง ๆ

¹⁸คือบทกวีที่ใช้การขับร้องคู่กันกับเครื่องดนตรีที่ใช้การเป่าอย่างเช่น ‘ขลุ่ย’ (lyre)

พร้อมไปกับการใช้บทประพันธ์ของตนเองในฐานะเป็นปากเสียง ผลงานของเฮสิียดยังเป็นกระบอกเสียงให้กับเกษตรกรผู้ทำหน้าที่เป็นพื้นฐานการผลิตทำงานเลี้ยงดูปากท้องของผู้คนในชุมชนการเมือง ที่ผ่านมามีมาเป็นกลุ่มคนกลุ่มใหญ่เป็นกำลังหลักในการผลิตเลี้ยงดูปากท้อง กลับถูกมองข้ามถูกละเลยไม่ให้คุณค่าความสำคัญ ไม่ได้ได้รับการกล่าวถึงเหมือนอย่างเหล่าเทพเจ้า บุคคลชนชั้นนำผู้มีอำนาจและผู้ปกครองที่ได้รับการยกย่องปรากฏตัวอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ‘Works and Days’ ยังยกย่องให้คุณค่ากับการขยันทำงาน ผลลัพธ์ สิ่งที่ได้ตอบแทนกลับคืนมาที่เกิดขึ้นจากความมุมานะทุ่มเทให้กับการทำงานของเกษตรกร¹⁹ ผลงานการประพันธ์ที่สะท้อนถึงชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรกรรมทำให้เฮสิียดจัดอยู่ในฐานะกวีคนแรกของโลก ที่ชี้ให้ผู้คนมองเห็นถึงความสำคัญที่เกิดขึ้นจากความขยันทุ่มเทให้กับการทำงาน ให้คุณค่ากับการใช้แรงงาน ทำให้เกิดความคิด ‘จริยศาสตร์ของการทำงาน’ (work ethics) ที่ดำเนินอยู่ภายใต้กรอบของคุณธรรม ส่งผลให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทั้งต่อบุคคลผู้นั้น ช่วยให้มีชีวิตที่ดีและส่งผลกระทบต่อกระจายขยายลงสู่ชุมชนการเมืองต่อไป การสะท้อนให้ความสำคัญกับชีวิตของเกษตรกรที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนช่วยเหลือตนเอง เพื่อประกอบอาชีพหาเลี้ยงปากท้องทั้งตนเองและครอบครัวบนพื้นแผ่นดิน ทำให้เฮสิียดมีผลงานแตกต่างชัดเจนไปจากโฮเมอร์ที่มุ่งเน้นเสนอชีวิตของกลุ่มอภิชน ตั้งแต่กษัตริย์ เจ้าชาย แม่ทัพและขุนศึกคนสำคัญ ประกอบด้วยการแสดงออกถึงคุณธรรมและธรรมชาติในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ ผ่านวีรกรรมในยามที่เกิดศึกสงคราม เพื่อต้องการเอาชนะคู่ต่อสู้ มีชื่อเสียงให้ผู้คนจดจำ ซึ่งตรงกันข้ามกับเนื้อหาของ ‘Works and Days’ เสนอการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในยามที่บ้านเมืองอยู่ในสภาวะปกติ ลงมือประกอบอาชีพเป็นไปเพื่อการมีชีวิตอยู่รอด

หากวิเคราะห์ด้านคุณค่า ความสำคัญและความน่าสนใจจากผลงานของ ‘เฮสิียด’ นับเป็นกวีที่สามารถผลิตงานที่มีเนื้อหา รายละเอียดทั้งสถานะภาพลักษณะของตัวละครและสถานที่ที่มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง แต่ยังคงอยู่ในลักษณะของ ‘การมีชีวิตที่ดำเนินคู่ขนานกัน’ (pararell life) โดยเริ่มต้นจาก ‘Theogony’ เสนอเรื่องราวของการกำเนิดจักรวาล โลก มนุษย์และคุณสมบัติของเหล่าเทพเจ้า ที่ต้องใช้จินตนาการเพื่อการรังสรรค์ ในขณะที่เดียวกันก็ผลิตงานที่มีวัตถุประสงค์มาจากการเฝ้าสังเกตประสบการณ์การดำเนินชีวิตประจำวันของเกษตรกร ‘เฮสิียด’ อยู่ในฐานะของกวีที่เล่าเรื่องของเทพเจ้า ชนชั้นผู้ปกครองควบคู่ไปกับ ‘Works and Days’ สะท้อนการดำรงชีวิตประจำวัน

¹⁹ชาวกรีกโบราณแบ่งการทำงาน (work/erga) แยกออกจากการใช้แรงงานหนัก (labor/ponos) ให้คุณค่ากับการใช้แรงงานหนักในเชิงลบ เช่นการใช้แรงงานหนักในเมืองหิน เหมืองแร่ ซึ่งเป็นการใช้แรงงานจากทาส มีสภาพที่ไม่ต่างไปจากการใช้แรงงานสัตว์ ขณะที่การทำงานของเกษตรกรดำเนินอยู่ตรงกลางระหว่างการทำงานของนายช่างผลิตผลงานทางศิลปะ กับการใช้แรงงานของทาสดังที่ได้กล่าวมา ผู้ที่สนใจโปรดดู ‘Work and Nature in Ancient Greece’ in Jean-Pierre Vernant. (2006) Myth and Thought among the Greeks. Translated by Jenet Lloyd with Jeff Fort. New York : Zone Books.

การทำมาหาเลี้ยงชีวิตของชนชั้นผู้ทำการผลิตในฐานะชาวบ้านทั่วไป ในแง่ของการอาศัยอยู่ร่วมกัน ในรูปแบบของชุมชนการเมือง ‘เฮเลียด’ มีความสำคัญในฐานะการเริ่มต้นของชุมชนการเมืองทั้งฝ่ายของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง โดยทั้งสองฝ่ายจะต้องยึดหลักการและปฏิบัติตนให้มีคุณธรรมที่กำหนดไว้ให้แต่ละฝ่าย ทั้งตนเองและบ้านเมืองถึงจะอยู่รอดและเกิดความเจริญรุ่งเรืองได้

หากกล่าวโดยสรุปมหากาพย์ ‘อีเลียด’ กับ ‘โอดิสซีย์’²⁰ มีเป้าหมายบอกผู้อ่านเห็นถึงการดำรงอยู่และการแสดงออกถึงธรรมชาติอันแท้จริงของมนุษย์ ตั้งแต่ต้องการชัยชนะ การอยู่รอดปลอดภัย ในยามที่ต้องเผชิญหน้ากับความยากลำบาก การรับมือเหตุการณ์ที่วิกฤตและมีความรุนแรง พร้อมอันตรายถึงขั้นสูญเสียชีวิตในสภาวะของการเกิดสงคราม การมีสติปัญญาพร้อมกับไหวพริบเพื่อเอาชีวิตรอด ในยามตกอยู่ท่ามกลางภัยอันตรายที่คุกคามและทำลายชีวิต

‘แวร์เนอร์ แจเกอร์’ (Werner Jaeger) นักวิชาการด้านคลาสสิกศึกษาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างมหากาพย์ของโฮเมอร์ ต้องการเสนอชีวิตความเป็นอยู่ เรื่องราวการต่อสู้และพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นสูง (nobility) การปฏิบัติตนของเหล่าอภิชน (aristocrats) ซึ่งเป็นภาพที่ตรงกันข้ามกับบทกวีของเฮเลียด ซึ่งนอกจากการบอกเล่าในเชิงจินตนาการเรื่องราวในแบบเทพปกรณัม (mythology) แต่ก็ยังให้ความสำคัญพรรณนาถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสามัญชน ในยามบ้านเมืองมีความสงบสุข กวีนิพนธ์อย่าง ‘Works and Days’ จึงมีความหมายและความสำคัญจัดอยู่ในฐานะการเป็นกระบอกเสียง (mouthpiece) ให้แก่ชาวบ้านที่เป็นชนชั้นล่างหากินด้วยการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีชีวิตในลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยความเมตตาจากธรรมาธิ ที่เกิดขึ้นตามวัฏจักรของแต่ละช่วงฤดูกาลต่าง ๆ การที่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ต้องเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนของสภาวะภูมิอากาศ ใช้ชีวิตต่อสู้ดิ้นรนเพื่อหาเลี้ยงปากท้องตัวเองและครอบครัวไปในแต่ละวัน แต่ที่สำคัญและน่าสนใจเป็นพิเศษ ก็คือการยกย่องมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับ ‘การทำงาน’ (work) ‘การใช้แรงงาน’ (labor) ในฐานะของการเป็นคุณธรรมเพื่อการมีชีวิตอยู่รอด เป็นหลักการสำคัญสำหรับเกษตรกรมีชีวิตที่ต้องลงหลักปักฐานทำมาหากินบนแผ่นดินใหญ่ของกรีก (Attica) สถานที่ที่ได้ชื่อว่าเป็นพื้นที่และมีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา สลับกับที่ราบ ส่งผลต่อผู้อยู่อาศัยต้อง

²⁰ทางด้านของฟรีดริช นีทเชอ (Friedrich Nietzsche) นักปรัชญาเยอรมันผู้ชื่นชอบศิลปวิทยาการกรีกโบราณ เคยตีความในเชิงการให้คุณค่าว่า มหากาพย์อีเลียดแสดงออกถึงคุณธรรมในเรื่องความกล้าหาญ มิตรภาพ ความจงรักภักดี โดยมีอาคิลลีสและคู่อริแฮคเตอร์ (Hector) เป็นต้นแบบ ขณะที่โอดิสซีย์สะท้อนถึงการมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยผ่านความชาญฉลาดการคิดค้นเรื่องกลอุบาย (cunning) การใช้ปฏิภาณไหวพริบเพื่อเอาตัวรอดของตัวเองละครเอก ‘โอดิสซีย์’ ตั้งแต่การคิดค้นกลอุบายให้สร้างม้าไม้เพื่อลากจูงเข้าไปในกำแพงเมืองทรอย (Trojan Horse) การเผชิญหน้ากับภัยอันตรายต่าง ๆ ทั้งมนุษย์ สัตว์ร้ายและภัยจากท้องทะเลในการเดินทางข้ามทะเลเมดิเตอร์เรเนียนหลังจากเสร็จศึกกรุงทรอย เพื่อกลับไปยังบ้านเกิดที่เมืองอิธากา (Ithaca) เป็นการผจญภัยที่กินเวลายาวนานถึงสิบปี

ประสบกับความยากลำบาก เนื่องจากสภาวะที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตรกรรมหรือเลี้ยงสัตว์เท่าใดนัก²¹ หลักประกันที่มาจากกรรมวิธีในเรื่องของความขยันทำงานเพื่อให้ได้ผลผลิต ต้องมีความมานะอดทนต่อความยากลำบาก การคบหาสมาคมด้วยการผูกมิตร สร้างมิตรภาพเพื่อคอยดูแลให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนบ้าน (neighborhood) สร้างความสมัครสมานสามัคคีของสมาชิก การปฏิบัติตนระหว่างกันในลักษณะที่กล่าวมาเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับการมีชีวิตอยู่รอดของเกษตรกร²²ตลอดจนการสร้างสวัสดิภาพให้เกิดชุมชนการเมืองที่ดีและมีความสุขขึ้นมา (good and happy community)

‘เฮเลียต’ กับกำเนิดความรู้ทางด้านศิลปวิทยาการกรีกโบราณการบอกเล่าถึงความรู้ในแบบ ‘กำเนิดจักรวาล’ (cosmogony) ‘จักรวาลวิทยา’ (cosmology) และ ‘วงศ์วิทยา’ ของเทพเจ้า (genealogy)

‘เฮโรโดตัส’ (Herodotus) ผู้นิพนธ์งานในเชิงบันทึก (กึ่ง) ประวัติศาสตร์คนแรกของกรีกโบราณ กล่าวถึงโฮเมอร์กับเฮเลียตในฐานะผู้ประพันธ์เทวากำเนิด (theogony) คือผู้ที่บอกเล่าเรื่องราวที่มาและเผ่าพันธุ์เทพเจ้า (gods) บทประพันธ์กล่าวยกย่องวีรกรรม ยกย่องความมีชื่อเสียงของเหล่าวีรบุรุษ (heroes) จนเป็นแบบอย่างดำรงอยู่ในความทรงจำแก่ชาวกรีกเรื่อยมา โดยการตั้งชื่อ ตำแหน่ง อำนาจ อิทธิฤทธิ์ ทักษะความรู้และการพรรณนาถึงบุคลิกภาพ ลงไปในรายละเอียดถึงลักษณะนิสัยใจคอและพฤติกรรมที่ชอบแสดงออก²³ทำให้เป็นผลงานที่มีความสำคัญ ส่งอิทธิพลในฐานะการเป็นผลงานที่วางรากฐานหลักให้แก่พัฒนาการของศิลปวิทยาการความรู้ของกรีกโบราณ อีกทั้งผ่านการเล่าขานสืบทอดต่อเนื่องของคนในรุ่นต่อมา

²¹ พืชพันธุ์หลักที่ให้ผลผลิตคือ ต้นมะกอกกับต้นองุ่น (viticulture) ส่วนสัตว์เลี้ยงได้แก่แกะ แพะและลา น่าจะเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้ชาวกรีกใช้ประโยชน์จากการอยู่ติดชายฝั่งทะเล มีทักษะความสามารถในการเดินเรือแสวงหาอาณานิคมเพื่อชดเชยกับสภาพภูมิประเทศและแผ่นดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์แทน นอกจากนี้ในอดีตการสร้างเส้นทางเดินทางทางบกอย่างเช่นถนน ยังไม่มีเทคโนโลยีประสพกับต้นทุนสูงมากทำให้ต้องพึ่งพาเส้นทางธรรมชาติ เช่น แม่น้ำและทะเล สังเกตได้ว่าความเป็นเมือง เมืองท่าที่เจริญรุ่งเรืองมาจากการค้า เกิดขึ้นและตั้งอยู่ริมชายฝั่งทะเลหรือแม่น้ำ เพราะสะดวกแก่การเดินทางค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า การเคลื่อนย้ายของผู้คนที่มาพร้อมกับความคิดใหม่ ๆ

²² Werner Jaeger. (1973). *Paideia. The Ideals of Greek Culture. Volume 1. Archaic Greece : The Mind of Athens.* Translated from the German by Gilbert Highet. Second edition. New York : Oxford University Press., p.57.

²³ Herodotus. (1972) *The History.* Translated by Aubrey de Selincourt. Harmondsworth : Penguin Books., 2.53.

งานประพันธ์ของ ‘เฮเซียด’ ถูกจัดให้อยู่ในฐานะรากฐานการเริ่มต้นด้านศิลปะวิทยาการ ความรู้ทางของกรีกโบราณ เล่าความเรื่องราวการกำเนิดจักรวาลพร้อมกับโลก (cosmogony) หรือความรู้ในเชิงจักรวาลวิทยา (cosmology) มาจากการเกิดขึ้นของ ‘ปฐมรูปพรรณ’ (primordial entities)²⁴ เป็นการเริ่มต้นของสรรพสิ่งทั้งหลายปรากฏขึ้นมาในลักษณะของความว่างเปล่า (void) ความไร้ระเบียบแบบแผน (chaos) ดำเนินในลักษณะของการผสมอยู่รวมตัวกันเป็นแผ่นเดียว ทั้งแผ่นน้ำ แผ่นฟ้าและแผ่นดิน ยังไม่เกิดการแยกตัวเองออกมา ปรากฏมีรูปทรงและขอบข่ายอาณาบริเวณแยกขาดออกจากกันเหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ต่อมาได้เริ่มเกิดสิ่งที่เรียกว่า ‘พื้นธรณี’ (Gaia) ขึ้นมาเป็นเริ่มแรก²⁵ ‘พื้นธรณี’ แผ่นดินหรือโลกได้ถือกำเนิดขึ้นมา พร้อม ๆ กับผืนน้ำหรือทะเล (Pontus) เป็นดินแดนที่ปรากฏอยู่ตรงกลางเพื่อแบ่งเขตของพื้นที่ว่างที่อยู่สูงเหนือขึ้นไปในอากาศ คือแผ่นฟ้า มีความหมายในเชิงพื้นที่ ตั้งอยู่เหนือขึ้นไปจากพื้นโลกเรียกว่าดินแดนของ ‘สวรรค์’ (Heaven) ตั้งอยู่ตรงกันข้ามกับดินแดนที่อยู่ใต้ลงมา เรียกว่า ‘นรก’ (Hades) นอกจากนี้ชาวกรีกยังมีพื้นที่ (ลับ) เฉพาะที่เรียกชื่อว่า ‘Tartarus’ คือดินแดนที่เรียกว่านรก แต่อยู่ในชั้นที่อยู่ลงไปลึกที่สุดถูกใช้เป็นที่อยู่ของคนตาย²⁶ เอาไว้สำหรับบุคคลสำคัญรวมไปถึงเทพเจ้าที่ถูกลงโทษ ‘นรก’ และพื้นที่พิเศษอย่าง ‘Tartarus’ อยู่ในฐานะภาพสะท้อนถึงการต่อสู้ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับเหล่าเทพเจ้าและผู้นำ คือการที่ผู้ชนะดำเนินการลงโทษฝ่ายผู้พ่ายแพ้ เหมือนในยุคต่อมาที่มีการสร้างที่คุมขังพิเศษ ในรูปแบบการสร้างคุกใต้ดินเพื่อใช้กักขังตัวนักโทษเป็นกรณีพิเศษ ให้มีความแตกต่างไปจากการคุมขังนักโทษทั่วไป

การเกิด ‘พื้นธรณี’ มีความหมายถึงการกำเนิดทางกายภาพ เป็นที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นมาบนโลก ‘พื้นธรณี’ ยังทำหน้าที่ในความหมายของการหล่อเลี้ยงผู้คน ในสถานะการเป็น ‘พระแม่ธรณี’ (mother earth) เปรียบเสมือนกับฝ่ายมารดาเป็นผู้ให้กำเนิดให้การเลี้ยงดูสรรพสิ่งต่าง ๆ สังเกตว่าจักรวาลและโลกมนุษย์ถือกำเนิดขึ้นจากพลังพื้นฐานที่มีอยู่ในธรรมชาติ (elemental forces of nature)²⁷ และวิวัฒนาการขึ้นเป็นเทพเจ้า โดยแยกตัวเองออกมาจากโลกของธรรมชาติในช่วงต่อมา สังเกตได้ว่ากำเนิดแรกเริ่ม ที่มาของจักรวาลที่เฮเซียดเล่าความใน ‘Theogony’ ไม่ได้ดำรงอยู่ในสถานะความเป็นเทพเจ้าที่มีตัวตน มีรูปร่าง มีรูปทรงที่ชัดเจน แต่กลับ

²⁴ Luc Ferry. (2014) *The Wisdom of the Myths*. Translated by Theo Cuffe. New York : HarperCollins Publishers., p.46.

²⁵ จะสังเกตได้ว่าคำแม่ธรณีมาจากคำว่า ‘Gaia’ หรือ ‘mother earth’ ซึ่งปัจจุบันถูกใช้เป็นแนวคิดการต่อสู้เพื่อรณรงค์ในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การบริโภครักษ์พยากรณ์และแนวคิดระบบนิเวศวิทยา จนกระทั่งกระแสล่าสุดในเรื่องของ ‘Anthropocene’ ก็ยังได้เลือกใช้คำนี้

²⁶ การแบ่งเป็นพื้นฟ้า พื้นแผ่นดินและพื้นน้ำบ่งบอกถึงสำนึกในเรื่องพื้นที่ (space) ได้เกิดขึ้นมา

²⁷ Luc Ferry. *Ibid.*,p.48.

อยู่ในโลกทางกายภาพ คือความว่างเปล่า (void) อาจมีความหมายถึงอากาศ แก๊ส (air) อย่างไรก็ตาม กำเนิดของจักรวาลและโลกไม่อาจสมบูรณ์แบบขึ้นมาได้เลยหากไม่มีสิ่งที่เรียกว่า ‘Eros’ เข้ามาทำหน้าที่ในฐานะ ‘พลังแห่งชีวิต’ (life force) เป็นแรงขับเพื่อเชื่อมสรรพสิ่งต่าง ๆ เข้าหากัน เข้ามาอยู่เป็นเนื้อเดียวกัน ‘Eros’ อยู่เบื้องหลังเป็นพลังที่ขับเคลื่อนสิ่งต่าง ๆ สร้างให้เกิดความเป็นระเบียบ (order) ระหว่างสรรพสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นมา ‘Theogony’ จึงได้ทำหน้าที่ในการอธิบายกำเนิดของจักรวาลที่เริ่มขึ้นจากความว่างเปล่า เคลื่อนที่จากความไร้ระเบียบแบบแผนไปสู่ความเป็นระเบียบแบบแผน ที่เป็นความหมายที่มาของคำว่า ‘kosmos/order’ ในฐานะแบบแผนที่มนุษย์จะลอกเลียนแบบนำมาใช้กับชุมชนการเมืองต่อไป

รายละเอียดของเนื้อหา ‘Theogony’ ต่อมาได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเหล่าเทพเจ้า ซึ่ง ‘เฮสเทียด’ แบ่งประเภทของเหล่าเทพเจ้าออกเป็นสองรุ่นด้วยกัน (two generations of divine rulers)²⁸ รุ่นที่หนึ่งมีชื่อเรียก ‘ไททัน’ หรือเรียกในอีกชื่อว่าเหล่า ‘ปฐมเทพเจ้า’ (Titans/primordial deities) ในรุ่นที่หนึ่งนี้มี ‘เทพยูเรนัส’ (Uranus) ครองอำนาจในฐานะเทพไททันสูงสุด ทำหน้าที่เป็นผู้นำการปกครองและดำรงตำแหน่งเป็นประมุขสูงสุดของเทพเจ้า บรรดาเหล่าสมาชิกประกอบด้วยเทพเจ้าต่าง ๆ อีกจำนวนสิบสององค์ แบ่งออกเป็นเทพเจ้าฝ่ายชายและฝ่ายหญิงฝั่งละหกองค์ (ดูแผนภาพที่ 1 ประกอบ) หากย้อนกลับไปบรรดาเหล่าเทพเจ้ารุ่นไททันนี้มีกำเนิดมาจากเทพีแห่งผืนดินหรือพระแม่ธรณี (Gaia/Mother Earth) กับเทพแห่งสวรรค์หรือท้องฟ้า (Uranus/Sky) ทำให้เทพเจ้าในรุ่นนี้มีคุณสมบัติในเรื่องความเป็นอมตะและพลังกำลังที่มนุษย์ทั่วไปยากจะแตะ ไม่อาจต้านทานพลังอำนาจเทพเจ้าในรุ่น ‘ไททัน’ ยังประกอบด้วยเทพที่มีความสำคัญ ‘เทพโครโนส’ (Cronus) กับ ‘เรียอา’ (Rhea) เทพทั้งสองมีเบื้องหลังแย่งชิงอำนาจมาจากเทพยูเรนัส ต่อมาสมาชิกในรุ่นที่สองหรือรุ่นลูกมีเทพบิดร ‘ซุส’ (Zeus) เป็นผู้นำในฐานะเทพสูงสุด เป็นที่น่าสังเกตว่าภายหลังจากการโค่นล้มยึดอำนาจในการปกครองมาจากเทพโครโนส เฮสเทียดได้เรียกชื่อซุสพร้อมเหล่าเทพเจ้า ในฐานะเป็นพี่น้องกับซุสว่าเป็นเทพเจ้าแห่งโอลิมปัส หรือ ‘โอลิมเปียน’ (Olympian gods) สถาปนาขึ้นมาในฐานะของการเป็นราชวงศ์ใหม่ ขึ้นมาแทนที่ผู้ปกครองเก่าหรือเทพไททันที่เคยเป็นราชวงศ์เก่าครองอำนาจปกครองมาก่อน (ดูแผนภาพที่ 1 ประกอบ)

หลังจากบอกเล่าถึงกำเนิดที่มา เรื่องความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันในเชิงวงศาคณาญาติของเหล่าเทพเจ้าจบลง เฮสเทียดได้เล่าเหตุการณ์การแย่งชิงอำนาจระหว่างเหล่าเทพเจ้า ในเบื้องต้น

²⁸ วงศาคณาญาติของเหล่าเทพเจ้าหากพิจารณาตามช่วงชั้นในเรื่องของอายุและวัย (generation) เหล่าเทพเจ้าประกอบด้วยสองรุ่น คือรุ่น ‘เทพไททัน’ (Titans) กับรุ่น ‘เทพโอลิมเปียน’ (Olympians) มาจาก ‘ภูเขาโอลิมเปีย’ (Mouth Olympia) สถานที่ประทับของเทพบิดรซุส แต่หากแบ่งตามภาระหน้าที่ผลงานและความรับผิดชอบ รวมไปถึงการมีอำนาจในการปกครองเหนือเหล่าเทพเจ้าสามารถจัดแบ่งออกได้เป็นสามรุ่น ได้แก่ รุ่นเทพยูเรนัสกับเทพีไกอา รุ่นที่สองคือเทพโครโนสกับเทพีเรียอาและรุ่นที่สามได้แก่เทพซุส โพไซดอนและเฮดีส

เทพรุ่นลูกหรือเทพรุ่นโอลิมเปียน มีชีวิตที่ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของเทพโครโนส จนเกิดความกลัวและไม่พอใจในพฤติกรรมที่คุกคามสร้างอันตรายของเทพโครโนส ในที่สุดจึงตัดสินใจวางแผนการเพื่อยึดอำนาจ เพื่อปลดปล่อยตนเองจากการตกอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมของเทพโครโนส จนนำไปสู่การเกิด ‘ศึกระหว่างเหล่ามหาเทพ’ (Titanomachy/Giantomachy)²⁹ การศึกครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายสู้รบกันกินเวลายาวนานถึงสิบปี ผลสุดท้ายจบลงที่ฝ่ายเทพบิดรซุสได้รับชัยชนะ สามารถจับเทพโครโนสมาลงโทษด้วยวิธีการ ‘ตัดอวัยวะเพศ’ (genitals castrated)³⁰ ส่วนเบื้องหลังการโค่นล้มและยึดอำนาจจากเทพโครโนสในครั้งนั้น ต้องไม่ลืมความช่วยเหลือจากพระแม่ธรณี ‘ไกอา’ ที่ไม่อดทนต่อพฤติกรรมการกำจัดลูกของสามี เกิดมาจากความหวาดระแวงว่าบุตรเมื่อเติบโตจะหวนกลับมาแย่งชิงอำนาจ ต่อกองทัพตัดไฟแต่ต้นลม

การโค่นล้มบิดาเทพโครโนส หรือผู้นำเก่าทำให้เทพบิดรซุสได้รับการนับถือนยกย่องเป็นผู้นำอยู่ในสถานะของวีรบุรุษผู้มาปลดปล่อย (liberator) เหล่าเทพโอลิมเปียนให้พ้นไปจากการตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองแบบปิตุราชา (patriarchy) แต่อยู่ในลักษณะการใช้กำลังบังคับของเทพรุ่นไททัน ภายหลังจากโค่นอำนาจผู้ปกครองเก่า เทพบิดรซุสสถาปนาราชวงศ์ใหม่ในชื่อโอลิมเปียน สังเกตได้ว่ามีที่มาจากเทือกเขาโอลิมปัส เป็นสถานที่ประทับอยู่อาศัยของเทพบิดรซุสมาก่อน การขึ้นเป็นผู้นำ ผู้ปกครองของเทพซุสเหนือเหล่าเทพต่าง ๆ เป็นประเด็นที่วิเคราะห์ได้ว่าทางเฮสิียดได้อธิพลหรือต้องการสร้างภาพ เพื่อจำลองสะท้อนให้เห็นถึงการเมืองการแย่งชิงอำนาจบนความไม่ลงรอย ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่นำไปสู่การทะเลาะ การทำหั่นกันระหว่างกลุ่มผู้นำผู้ปกครองที่เกิดขึ้นพบเห็นได้จนเป็นเรื่องปกติ ในชุมชนการเมืองต่าง ๆ ของกรีกยุคโบราณ ย้อนกลับไปมีต้นแบบที่มาจากเหล่าเทพเจ้าที่พวกเขาให้กับเคารพบูชาอยู่นั่นเอง

อย่างไรก็ตามเทพในรุ่นไททันยังได้รับเกียรติให้การยอมรับนับถือผลงานความดีที่เคยทำไว้ก่อนหน้า ในฐานะเทพผู้สร้างสรรพสิ่งทั้งของจักรวาลและโลกมนุษย์ ผลงานการรังสรรค์ของเหล่าเทพไททัน เริ่มต้นขึ้นจากเทพี ‘ไกอา’ กับ ‘ยูเรนัส’ ได้สร้างพื้นดิน ท้องฟ้า ทะเลและภูเขา ซึ่งเป็นโลกในทางกายภาพที่เป็นโครงสร้างหลักเกิดขึ้นมา เป็นการสร้างมิติในด้านของพื้นที่ (space) ต่อมาเทพเจ้าในรุ่นที่สองได้แก่เทพ ‘โครโนส’ กับภรรยา ‘เรียอา’ ลงมือสร้างธรรมชาติที่มีการเคลื่อนที่ ตั้งแต่ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว สายน้ำและสายลมเป็นต้น การเคลื่อนที่หรือการโคจร (motion) ของวัตถุดังกล่าวมีผลต่อการสร้างมิติด้านความรู้และสำนึกในเรื่องของเวลาเกิดขึ้นแก่มนุษย์ (time) แต่ถึงกระนั้นพันธกิจต่อมนุษย์ของเหล่าเทพเจ้ายังไม่หมดสิ้นลง จนมาถึงยุคของเทพโอลิมเปียนก็ได้สานต่อพันธกิจของเทพรุ่นไททัน ด้วยการส่งมอบความรู้ทางด้านศิลปะวิทยาการและภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นให้แก่มนุษย์ ประกอบด้วยความรู้จากเทพี ‘ธีมิส’ (Themis) ในเรื่อง

²⁹ มีความหมายถึง ‘combat of the giants’

³⁰ Hesiod. Works and Days : 170-181.

ความยุติธรรม เทพ ‘เมโมซีเน’ (Mnemosyne) ในเรื่องความจำ (memory) ซึ่งต่อมามีความสำคัญ อยู่ในฐานะรากฐานให้กำเนิดของศิลปะทั้งเก้าแขนงในชื่อของ ‘เทพมิวส์’ (Muses) ที่มีจำนวนทั้งสิ้น เก้าองค์ โดยแต่ละองค์มีความรู้ความเชี่ยวชาญ เป็นที่มาของศิลปะในแขนงต่าง ๆ เช่น ดนตรี จิตรกรรม สถาปัตยกรรม วรรณศิลป์ เป็นต้น นอกไปจากนี้ที่จะขาดหรือลืมไปไม่ได้คือ ‘เทพโพรเมธิอุส’ (Prometheus) เทพผู้ขโมยไฟมาจากเทพซุสมอบให้แก่มนุษย์³¹ เป็นการกระทำที่ส่งผล ส่งอิทธิพลทำให้สถานะ รูปแบบความเป็นอยู่และเส้นทางประวัติศาสตร์ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป อย่างสิ้นเชิง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้าเปลี่ยนไป นอกจากนี้ยังเกิดประเด็นที่น่า ตั้งข้อสังเกต เมื่อการแย่งชิงอำนาจของเหล่าเทพเจ้าตกมาอยู่ในมือของเทพเจ้ารุ่นโอลิมเปีย มีการ ตกลงระหว่างเทพเจ้าเพื่อจัดสรรแบ่งพื้นที่หรือดินแดนกันปกครองกันอย่างชัดเจน ตั้งแต่ดินแดนของ นรกภูมิอยู่ในอำนาจการปกครองของเทพ ‘เฮดีส’ (Hades) ด้านของเทพ ‘โพไซดอน’ (Poesidon) ครองความเป็นใหญ่เหนือพื้นน้ำหรือเป็นเจ้าสมุทร ส่วนเทพบิตรซุสดูแลครองความเป็นใหญ่เหนือ ท้องฟ้า

ความสำคัญของ ‘Theogony’ อยู่ในฐานะบอกถึงจุดกำเนิดพร้อมกับความเกี่ยวข้องใน ลักษณะของการเป็นวงศ์าคณาญาติของเหล่าเทพเจ้าผู้ปกครองในยุคแรก³² อาจเรียกได้ว่าเป็น เรื่องราวของระบบเครือญาติ (kinship) รูปแบบต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเทพเจ้า จึงเป็นความรู้ในเชิงเทพปกรณัมวิทยา ซึ่งเป็นขั้นตอน (stage) แรกเริ่มที่แสดงถึงพัฒนาการด้านศิลปะ วิทยาการความรู้ด้านต่าง ๆ ของกรีกโบราณ ที่ความรู้ทางด้านเทพปกรณัมวิทยา จะส่งอิทธิพลต่อไป ยังนักปรัชญาการเมืองกรีกคนสำคัญทั้งโสเครตีส เพลโตและอริสโตเติล ซึ่งทั้งสามคนอยู่ในยุคหรือ ขั้นตอนความรู้ที่ดำเนินอยู่ภายใต้รูปแบบการอธิบายในเชิงเหตุผล (logos) ผ่านรูปแบบความคิดในเชิง นามธรรมหรือที่เรียกว่า ‘อภิปรัชญา’ (metaphysic) เป็นความรู้ที่เกิดภายหลังและเข้ามาแทนที่ คำอธิบายในเชิงเทพปกรณัม

‘คุณธรรม’ ที่ดำเนินควบคู่ไปกับกับแนวคิด ‘ความยุติธรรม’

ก่อนหน้าเฮเซียด คือกวีนิพนธ์ของโฮเมอร์ ให้ความสำคัญและความหมายกับคุณธรรมที่ใช้ กำกับการกระทำและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในภาษากรีกเรียกว่า ‘agathos’ ‘esthos’ และ ‘time’ สร้างความเป็นสุภาพบุรุษผู้นำภายใต้ความหมาย ‘kalos kagathos’ (beautiful and

³¹ Fritz Graf. (1996) Greek Mythology., pp.83-84.

³² เฮโรโดตัส กล่าวถึงโฮเมอร์กับเฮเซียดคือกวีที่ให้ความรู้แก่ชาวกรีกในเรื่องประวัติความเป็นมา ตั้งแต่ชื่อ ความเป็น วงศ์าคณาญาติ และความศักดิ์สิทธิ์ของเหล่าเทพเจ้า (Histories : 2.53)

good)³³ คือคุณธรรมที่บุคคล (ชนชั้นสูง) ได้สืบทอด ส่งต่อเกิดจากการมีภูมิหลัง ขาดิกำเนิด ผ่านการอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนจากครอบครัวให้เกิดความภาคภูมิใจ การถือครองในเรื่องชื่อเสียงที่มาจากเกียรติยศ ยึดมั่นในศักดิ์ศรี (honour) โดยความมีศักดิ์ศรีเกิดขึ้นจากการยอมรับนับถือของคนในชุมชนการเมือง ไปจนถึงการถือครองทรัพย์สินในรูปของที่ดิน สัตว์เลี้ยง ทาส คนรับใช้สามารถเป็นที่พึ่งพาของผู้คน คือภาระที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบในการทำหน้าที่ของชนชั้นสูง ในสถานะของหัวหน้าครัวเรือน ผู้ปกครองดูแลทรัพย์สินและคุ้มครองผู้คนที่อยู่ภายใต้การปกครอง และเพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูลของบรรพบุรุษ ภายใต้สถาบันที่เรียกว่า ‘ครัวเรือน’

บทบาทของ ‘ครัวเรือน’ (oikos/household) ในสถานะสถาบันพื้นฐานที่มีความสำคัญของกรีกในยุคโฮเมอร์ เนื่องจากการดำเนินชีวิตของผู้คนยังไม่มีสถาบัน องค์กรหรือหน่วยงานที่หลากหลายหรือซับซ้อน ระบบเศรษฐกิจแบบใช้เงินตราแลกเปลี่ยนยังไม่ปรากฏ รวมไปถึงพัฒนาการของรัฐในฐานะศูนย์กลางของอำนาจ ทำหน้าที่ในรูปแบบการให้สวัสดิการ ที่จะมาดูแลชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งสร้างให้เกิดความปลอดภัยในชีวิต ปกป้องทรัพย์สินและการมีชีวิตที่ดีเยี่ยมไม่เกิดขึ้น หน้าที่หลักจึงตกอยู่กับครัวเรือน เป็นรากฐานและศูนย์กลางในการเลี้ยงปากท้อง ให้การปกป้องคุ้มครองดูแลให้มีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ส่งผลให้บทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้นำผู้ปกครองครัวเรือนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด ในการเป็นเจ้าของถือครอง ดูแลที่ดิน พื้นที่ทำกิน บ้านเรือนที่อยู่อาศัย จัดการแบ่งสรรผลผลิต การปกครองดูแลสมาชิกของครัวเรือนตั้งแต่ลูกเมีย ทาส คนรับใช้ไปจนถึงสัตว์เลี้ยง ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อบูชาเทพเจ้า หัวหน้าครัวเรือนจึงเป็นศูนย์รวมของทั้งอำนาจ ความชอบธรรม คุณสมบัติและพฤติกรรมในเชิงจริยธรรมและคุณธรรม³⁴ กล่าวได้ว่าความอยู่รอดของครัวเรือนจึงขึ้นอยู่กับคุณธรรม ความรู้และความสามารถของเจ้าของหรือหัวหน้าครัวเรือนเป็นหลัก

นอกจากการบอกเล่าความรู้ในเชิง ‘เทวกำเนิด’ ‘เฮเสียด’ ยังอยู่ในฐานะนักคิดทางสังคมการเมืองคนแรกๆ ที่หันมาให้ความสำคัญกับชีวิตความเป็นอยู่ทั่วไปของผู้คนส่วนใหญ่ของชุมชนการเมือง บอกเล่าวิถีชีวิต ให้ความสนใจปลุกฝังเรื่องคุณธรรมที่สร้างให้เกิดความยุติธรรมขึ้นมาทั้งในระดับบุคคลและชุมชนการเมือง สะท้อนให้เห็นถึงผลที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลปฏิบัติตนในเชิง

³³ เป็นคุณธรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของการเป็นผู้นำครัวเรือน การแสดงถึงความกล้าหาญ ความรับผิดชอบ (time) เป็นสภาพการณ์ที่ผู้คนในชุมชนต้องช่วยเหลือตัวเอง ผู้นำครัวเรือนทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้นำ ผู้ปกครอง ผู้ควบคุมการผลิตและการปกป้องสมาชิกให้ปราศอันตรายจากศัตรูที่มาจากภายนอกครัวเรือน ทำให้มีหน้าที่ต้องจัดหาเตรียมเครื่องมือหรืออาวุธเอาไว้เพื่อใช้ในการต่อสู้ป้องกันครัวเรือน

³⁴ A.W.K. Adkins. (1972) Moral Values and Political Behaviour in Ancient Greece. From Homer to the End of the Fifth Century. New York : W.W. Norton & Company., pp.11-17.

‘หยิ่งยโสโอหัง’ และ ‘ความทะนงตน’ (hubris/pride)³⁵ ในลักษณะไม่ให้ความเคารพ ปฏิบัติตนเชื่อฟัง และดำเนินการฝ่าฝืนระเบียบ ข้อห้าม คำสั่งของเทพเจ้า (divine order) ละเมิดจารีตประเพณี และกฎของบ้านเมือง จนเกิดผลที่สร้างความหายนะ ความเสียหายให้กับตนเองและชุมชนการเมือง ความ ‘หยิ่งยโสโอหัง’ ‘ความทะนงตน’ มีความหมายและความสำคัญอยู่ในฐานะคุณธรรมหลักเบื้องต้น (cardinal virtues) ของเฮเลียด

ต่อมา ‘Works and Days’ เริ่มเสนอความคิดทางการเมือง ด้วยการเล่าความถึงเรื่องราวตั้งแต่จุดเริ่มต้นว่าด้วยกำเนิดอันสูงส่งในยุคอดีตกาลของมนุษย์ เคยมีชีวิตอยู่ในยุคสมัยที่ดี เป็นชีวิตที่สมบูรณ์แบบ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เพียงพร้อมไปด้วยความสุข ความเป็นอยู่ดำเนินไปโดยปราศจากปัญหา ความขัดแย้ง ความยากลำบาก ถือได้ว่ามนุษย์เคยมีชีวิตความเป็นอยู่เกือบเทียบเท่าใกล้เคียงหรืออาจเทียบเท่าไม่ต่างไปจากเหล่าเทพเจ้า ที่พวกเขาเคารพนับถือบูชาเลย แต่ภายหลังจากยุคดังกล่าวสิ้นสุดลง ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์และสังคมของเขาก็ค่อยๆ เริ่มเสื่อมถอยลง เกิดความตกต่ำลงมาเรื่อย ๆ ซึ่งความเสื่อม ความตกต่ำของมนุษย์และสังคมการเมืองเฮเลียดสะท้อนผ่านเทพปกรณัม ‘ยุคเผ่าพันธุ์’ (myth of races) ประกอบด้วยเผ่าพันธุ์ทองคำ เงิน สัมฤทธิ์มาจนกระทั่งถึงเผ่าพันธุ์เหล็ก ซึ่งตรงกับยุคสมัยที่ตัวของ ‘เฮเลียด’ เองมีชีวิตอยู่

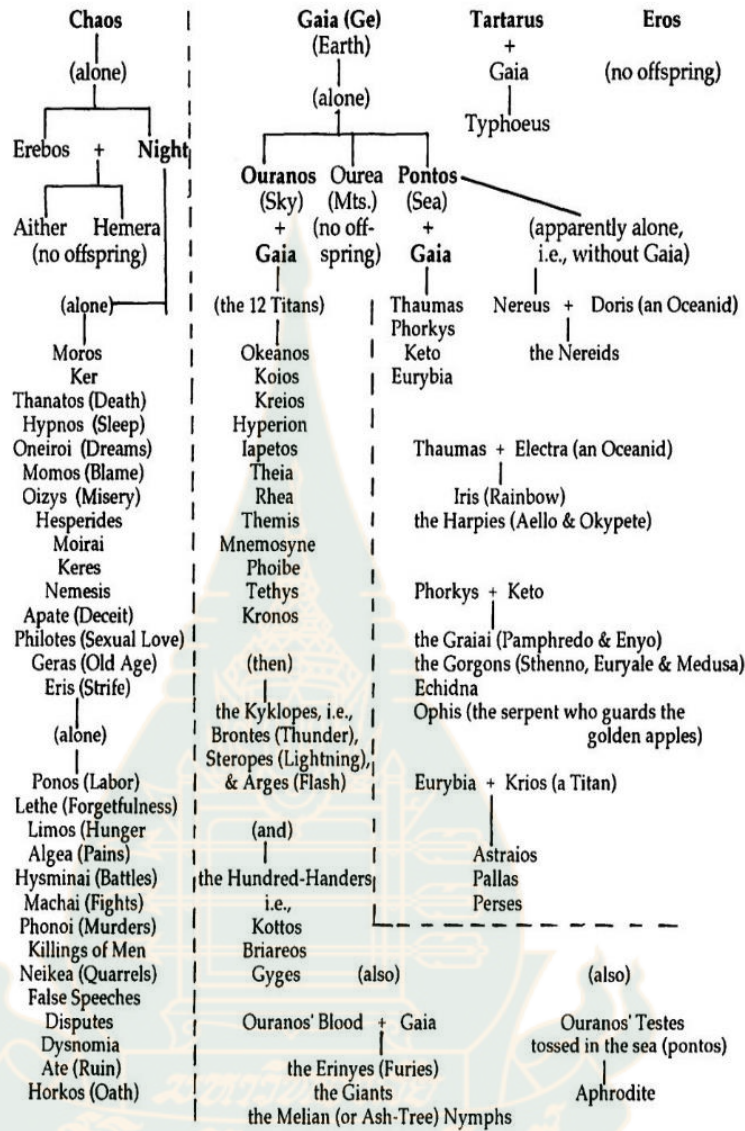
เฮเลียดได้จัดบันทึกเรื่องราวของมนุษย์ในยุคของเขาเองเกิดขึ้นเมื่อกว่าสองพันกว่าปี แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีธรรมชาติและเรื่องราวที่มีความเชื่อมโยงและความต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงมนุษย์ยุคปัจจุบันนี้ รายละเอียดเรื่องความรู้และชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละเผ่าพันธุ์ที่ ‘เฮเลียด’ นำเสนอในผลงานเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนรุ่นหลังต่อมามองย้อนกลับไปศึกษาเปรียบเทียบกับอดีตของตัวเอง เกิดการพัฒนากลายเป็นตัวเขาอยู่ในทุกวันนี้ นอกจากนี้ ‘Works and Days’ ประพันธ์ขึ้นด้วยเจตนารมณ์เพื่อให้คำแนะนำและสั่งสอนในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ การมีชีวิตที่ดีของผู้คนที่มีพื้นฐานอยู่บนการทำเกษตรกรรมผ่านความทุ่มเท การทำงานหลัก ความสม่ำเสมอในลักษณะของความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน ที่สำคัญต้องไม่เป็นคนที่ทำตัวเกียจคร้าน กลายเป็นภาระของผู้อื่น คือคุณธรรมในด้าน

³⁵ ความหยิ่งยโสโอหัง ความทะนงตนเป็นผลมาจากการที่บุคคลไม่รู้จักตนเอง ไม่สามารถจัดการและควบคุมอารมณ์ ความต้องการ กลับตกอยู่ใต้งานของการความต้องการฝ่ายต่ำหรือกิเลสตัณหา มีแนวโน้มไปสู่การมีพฤติกรรมในทางที่ สุดโต่ง (excessive) ต่อดตนเองและบุคคลอื่น ความหยิ่งยโสโอหัง ความทะนงตนทำให้บุคคลประพฤติตัวก้าวข้ามเส้น (transgression) ไม่เคารพ ให้ความสนใจกับข้อห้ามทางศีลธรรม จริยธรรมและกฎระเบียบของชุมชนการเมือง บุคคลที่หยิ่งยโสโอหัง ทะนงตน เป็นผู้ที่มีความก้าวร้าว ความรุนแรงอยู่ในตัว พร้อมทั้งจะประกอบอาชญากรรมร้ายแรง เช่นผู้นำที่ได้ชื่อว่าทรราชย์ ตนเองมีอำนาจแต่ไม่อาจควบคุมใช้อำนาจที่ตนเองมีอยู่ไปในทางที่สร้างคุณประโยชน์ เกิดความยุติธรรม ไม่เคยคำนึงถึงการปกครองที่สร้างความสงบสุขให้กับชุมชนการเมือง ในทางกลับกันใช้อำนาจที่ตนเองมีอยู่กดขี่ข่มเหง สร้างความเดือดร้อน และความเสียหายให้กับผู้ใต้ปกครอง

การทำงาน (work virtue)³⁶ ขณะเดียวกันยังมีด้านของเทวยุติธรรม (divine justice) ที่จะคอยเฝ้าดูเพื่อกำกับพฤติกรรม (divine command) และลงโทษแก่สมาชิกของชุมชนการเมือง บทกวีของเฮสเสียดจึงอยู่ในฐานะจุดเริ่มต้นในการสะท้อนถึงความคิดทางการเมืองผ่านเทพปกรณัมว่าด้วยเผ่าพันธุ์ และแนวคิดในเรื่องความยุติธรรม ที่จะถูกส่งต่อ มีอิทธิพลและพัฒนาต่อเนื่องถึงความคิดของนักปรัชญาการเมืองในยุคต่อมา

³⁶ น่าสังเกตว่าเฮสเสียดอาจเป็นนักเขียนคนแรกๆ ที่นำเสนอให้ความสำคัญและคุณประโยชน์กับเรื่องของ 'จริยศาสตร์ในการทำงาน' (work ethics) ส่งผลต่อการทำมาหาเลี้ยงชีวิตทั้งต่อตนเองและขยายผลไปสู่ชุมชนการเมือง ในทางวิชาการ 'เฮสเสียด' มีความสำคัญในฐานะนักคิดผู้ริเริ่มความคิดทางเศรษฐศาสตร์

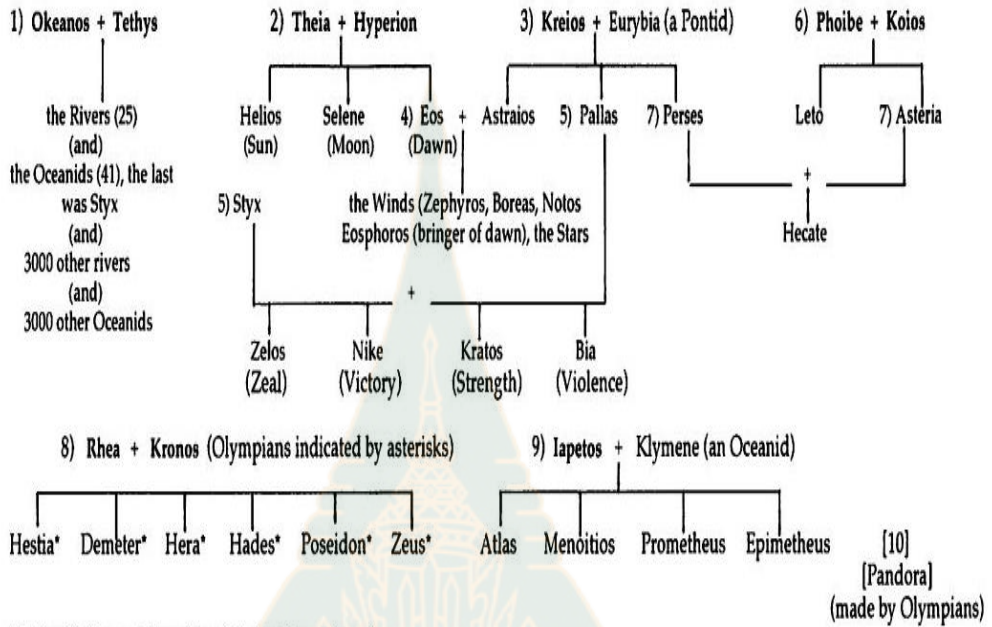
Hesiod, *Theogony* - Genealogical Chart #1

แผนภาพที่ 1 ของเฮสิียดแสดงถึงรายละเอียดความเป็นมาทาง 'วงศ์ศาคณาญาติ' (genealogy) ของเหล่าเทพใน 'รุ่นไททัน' (Titans) จำนวน 12 องค์ พร้อมแสดงถึงความเป็นต้นแบบที่เกิดมาจากเทพเจ้าในเรื่องของความรู้และศิลปวิทยาการด้านต่าง ๆ ในฐานะรากฐานซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่และความเจริญก้าวหน้าของชาวกรีกโบราณ

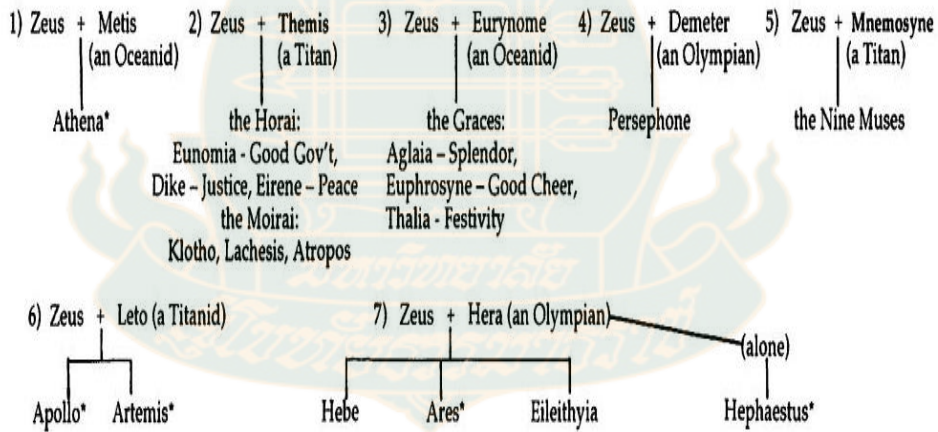
ที่มา: Sweet, David R. "Some Principles at Work in Hesiod's *Theogony*." *Expositions*, vol. 6, no. 1 (2012), pp. 90–97.

Hesiod, *Theogony* - Genealogical Chart #2

I. The Titans (in bold type) and their Children:
(numbers represent the order in which Hesiod describes them & their progeny)

II. The Children of Zeus (from his first 7 marriages):

แผนภาพที่สอง แสดงความสัมพันธ์ในเชิงวงศ์ญาติระหว่างเทพรุ่นไททันกับเทพรุ่นโอลิมเปียน ส่วนแผนภาพด้านบน แสดงรายละเอียดเทพไททันและลูกที่เกิดกับภรรยาองค์ต่าง ๆ ส่วนแผนภาพครึ่งล่างรายนามเทพในรุ่นลูกของเทพบิดรซุสที่เกิดกับภรรยาองค์ต่าง ๆ

ที่มา : Sweet, David R. "Some Principles at Work in Hesiod's *Theogony*." *Expositions*, vol. 6, no. 1 (2012), pp. 90-97.

‘Works and Days’ กับการสะท้อน ‘อับติสำนึกของความเป็นปัจเจกบุคคล’

‘Works and Days’ ดำรงอยู่ในสถานะ ‘การอุบัติขึ้นในการแสดงออกถึงความคิดส่วนบุคคล’ (the emergence of personality)³⁷ เฮสิียดในฐานะนักประพันธ์เลือกที่จะใช้บทกวีเป็นสื่อกลางเพื่อแสดงออกถึงความคิด สะท้อนความรู้สึกส่วนบุคคลออกมาให้ผู้อื่นได้รับรู้ นับเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นในบริบทภูมิปัญญากรีกโบราณ เจตนารมณ์ของเฮสิียดเพื่อต้องการสะท้อนถึงความรู้สึก โดนปฏิบัติในลักษณะอยู่ดีธรรม เกิดขึ้นจากกรณีที่ว่าเขาโดนทางพี่ชายตนเอง ‘เพอร์ซิส’ (Perses) กลั่นแกล้งตนเองไม่ได้รับความยุติธรรม โดยมีสาเหตุเกิดขึ้นมาจากการทะเลาะพิพาทเป็นคดีความกันในเรื่องของทรัพย์สิน พี่น้องต้องการแบ่งที่ดินภายหลังจากบิดาเสียชีวิตลง ความขัดแย้งภายใต้การแย่งชิงเพื่อถือครองที่ดิน (land) เริ่มปรากฏให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเดิม เคยดำเนินอยู่ภายใต้วิถีชุมชนเกษตรกรรมดั้งเดิม มาเป็นการถือครองเป็นเจ้าของที่ดิน ที่ดินตกเป็นทรัพย์สินในฐานะปัจจัยทางการผลิตที่สามารถเปลี่ยนมือผู้ถือครองได้ง่ายดายขึ้น เกิดการซื้อขายเปลี่ยนเจ้าของ จากธรรมเนียมเดิมที่เคยปฏิบัติที่ดินเป็นมรดกตกทอดไปให้แก่สมาชิกภายในครัวเรือนหรือกับสมาชิกแบบเครือญาติ (kins) มองถึงความสำคัญตัวที่ดินคือปัจจัยทางการผลิตใช้ในการทำมาหาเลี้ยงชีวิตสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น³⁸ แต่ฝ่าย ‘เพอร์ซิส’ ดำเนินการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามธรรมเนียม อีกทั้งพยายามหาช่องทางและอาศัยความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ ผู้มีอำนาจด้วยวิธีการติดสินบน (bribery) ช่วยให้เขาเป็นฝ่ายที่ได้เปรียบในการแบ่งมรดกที่ดิน

พลวัตที่สร้างให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายใต้ความขัดแย้งของสมาชิกในชุมชนการเมืองวิเคราะห์ได้จากปัจจัยทางประดิษฐกรรมใหม่ในทางเศรษฐกิจและการค้า คือการใช้เงิน (money)³⁹ เป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า (medium of exchange) มีผลทำให้ที่ดินสามารถตีออกมาเป็นมูลค่า ถูกแปลงค่าและตีค่าออกมาเป็นตัวเงิน อยู่ในฐานะเป็นทรัพย์สิน (property) ดำเนินการถ่ายโอนผ่านการซื้อขายเปลี่ยนมือผู้ครอบครอง⁴⁰ ที่ดินถูกเปลี่ยนสถานะจาก ‘มูลค่าในการ

³⁷ ก่อนหน้ากวีนิพนธ์ของโฮเมอร์ ถูกใช้ในการขับร้องเพื่อสรรเสริญวีรบุรุษ (heroic songs) ไม่ได้สะท้อนและแสดงออกถึงความคิด ทัศนคติของกวีผู้ประพันธ์ที่มีต่อชุมชนการเมือง โปรดดู C.M. Bowra. (1966) Landmarks in Greek Literature.

³⁸ Hesiod . Works and Days: 340.

³⁹ ตามข้อมูลของอริสโตเติลเหรียญ (coinage) ถูกประดิษฐ์ขึ้นเป็นครั้งแรกบนดินแดนกรีกโบราณ อยู่ในช่วงประมาณปลายศตวรรษที่ 7 ก่อนคริสตกาลในดินแดนแถบเอเชียไมเนอร์ (Asia Minor) หรือริมฝั่งทะเลเอเจียน ปัจจุบันคือที่ตั้งของประเทศตุรเคีย ส่วนคำว่าเงิน (money) ในความหมายของชาวกรีกโบราณใช้คำว่า ‘nomisma’ มีความหมายเดิมมาจาก ‘nomos’ คือสิ่งที่เกิดขึ้นจากผู้คนในแต่ละชุมชนสร้างหรือตกลงกัน จึงเป็นเรื่องที่ใช้เฉพาะของแต่ละชุมชน อาจจะมีทั้งความสอดคล้องและความขัดแย้งกับชุมชนการเมืองอื่น เช่นเรื่องของขนบธรรมเนียมปฏิบัติ กฎระเบียบ ความเชื่อทางศาสนา เป็นต้น

⁴⁰ A.W.H. Adkins. Op.cit., pp.23-24.

ใช้' (used value) ไปสู่ 'มูลค่าในการแลกเปลี่ยน' (exchange value) ปัญหาการพิพาทและความขัดแย้งระหว่างเฮสิียดกับเพอร์ซิส จึงเป็นการสะท้อนถึงการเกิดขึ้นของแนวคิดและสำนึกความต้องการในการครอบครองที่ดิน เกิดเป็นความขัดแย้งขึ้นระหว่างสมาชิกในครัวเรือน ที่ดินคือสิ่งที่สามารถถ่ายโอนเปลี่ยนมือผ่านการซื้อขาย ที่ดินจึงเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล (private property) สามารถครอบครองในรูปแบบของการเก็บสะสม (accumulation) ถือครองสิทธิ (appropriation) และสิทธิในการถ่ายโอนไปให้แก่บุคคลอื่น การเป็นเจ้าของครอบครองทรัพย์สินในรูปของที่ดินกลายมาเป็นฐานและที่มาของอำนาจ ที่ดินคือทรัพยากรส่วนบุคคลผู้ที่ถือครองทรัพยากรคือบุคคลที่มีอำนาจ ในลักษณะการเป็นหัวหน้า ผู้นำ ควบคุมดูแลผ่านการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ทั้งในระดับหัวหน้าครอบครัวจนถึงระดับที่ขยายใหญ่ออกไปสู่ผู้นำของชุมชนการเมืองและปกครองของนครรัฐ

การเล่าความกล่าวถึงสมาชิกภายในครัวเรือนของเฮสิียด ช่วยให้ผู้อ่านรู้ถึงข้อมูลรายละเอียดของภูมิหลังถึงความเป็นมาในครัวเรือนของเขา (household background) เป็นครอบครัวมีสถานะความเป็นอยู่ที่ไม่อดคัต สามารถใช้ชีวิตอย่างสะดวกสบาย มีความมั่งคั่งทางทรัพย์สินมาก่อนในรุ่นของบิดา จากเดิมเคยตั้งหลักแหล่งหาเลี้ยงครอบครัวอยู่ในพื้นที่ที่มีความเจริญตั้งอยู่ใกล้ชายฝั่งทะเลอย่างเมือง 'Aeolian Cyme' เคยประกอบอาชีพเดินทางค้าขายทางทะเลมาก่อน แต่โชคร้ายการค้ากลับประสบความล้มเหลว⁴¹ จนสร้างความเดือดร้อน เกิดความลำบากกับสมาชิกในครอบครัว เฮสิียดเล่าความถึงความยากลำบาก บิดาของเขาต้องอพยพย้ายถิ่นที่อยู่จากบ้านเกิดในเมือง 'Aeolian Cyme'⁴² ที่เคยอยู่เดิมเดินทางมาตั้งหลักแหล่งใหม่เพื่อทำมาหากินในหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลความเจริญในเมือง 'Askra'⁴³ มีที่ตั้งใกล้กับเนินเขา 'Helicon'⁴⁴ (ดูแผนที่ในหน้าต่อไปประกอบ) เป็นสถานที่ซึ่งเฮสิียดได้รับพรดลบันดาลใจจากเทพเจ้ามิวส์ ให้นิพนธ์ 'Theogony' ที่ปรากฏเนื้อหารายละเอียดในตอนเริ่มของ 'Theogony' เฮสิียดยังได้อธิบายถึงสภาพของที่อยู่ในหมู่บ้านแหล่งใหม่ที่ครอบครัวเขา เดินทางมาตั้งหลักแหล่งเพื่อทำมาหาเลี้ยงชีพว่า มีชีวิตที่ต้องเผชิญหน้ากับสภาพแวดล้อมที่โหดร้าย (wretched) ต้องดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่ไม่เอื้ออำนวย กล่าวคือมีชีวิตที่ต้องประสบกับความยากลำบากทั้งในช่วงฤดูหนาวที่อากาศทั้งหนาวเย็นและแห้งแล้ง ส่วนในฤดูร้อนต้องเผชิญกับความร้อนที่อบอ้าว ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในแต่ละปีจะหา

⁴¹ เนื่องจากการค้าขายขนส่งสินค้าทางทะเลในยุคโบราณมีความเสี่ยงสูงจากการโดนโจรสลัดปล้น

⁴² มีที่ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของเมือง 'เพอร์กามัน' (Pergamum) ริมชายฝั่งทะเลเอเจียน (Aegean) ปัจจุบันอยู่ในประเทศตุรเคีย

⁴³ ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่เรียกว่า 'Boeotia' มีความหมายถึง 'วัว' (ox/cow) ปัจจุบันตั้งอยู่ทางตอนกลางค่อนไปทางตะวันออกเฉียงของประเทศกรีซ

⁴⁴ Hesiod. Works and Days : 635-639.

ช่วงเวลาที่ย่ำแย่และอ่อนแอลงได้ค่อนข้างยากลำบาก⁴⁵ เป็นการสะท้อนภาพชีวิตของเกษตรกรกรีกโบราณ มีชีวิตที่ต้องบากบั่นใช้แรงงานหนักต่อสู้ดิ้นรนกับพื้นแผ่นดินเพื่อให้ตนเองได้ผลผลิตนำมาเลี้ยงชีวิตตนเองและครอบครัว

แผนที่แสดงถึงเส้นทางการอพยพของครอบครัวเฮสิียดจาก 'Aeolian Cyme' (ภาพบน) มีที่ตั้งอยู่ใกล้กับริมฝั่งทะเลเออีเจียนเพื่อเดินทางมายัง 'Askra' (ภาพล่าง) มีที่ตั้งอยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินใหญ่ทางตอนกลางของกรีซ

⁴⁵ Hesiod. Works and Days : 640-642.

ในส่วนเนื้อหา ‘Works and Days’ มีการแบ่งย่อยเป็นจำนวนเก้าตอน (parts) ใช้การแบ่งตามวิธีการกำหนดเลขหน้าเพื่อความสะดวกในการอ้างอิง (pagination) ที่ถูกใช้กับหนังสือและตำรากรีกโบราณมาตั้งแต่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ

1. การเริ่มเรื่องด้วยการวิงวอนของพรจากเหล่าเทพเจ้า (invocation 1-10)
2. ความขัดแย้งในสองรูปแบบ (Strife/Eris) ในแบบที่ให้โทษและก่อประโยชน์แก่มนุษย์ (11-41)
3. เรื่องราวของเทพโปรมะธิดุสกับนางแพนโดรา (47-105)
4. ปกรณ์มว่าด้วยความเป็นมาของเผ่าพันธุ์มนุษย์จำนวนห้าเผ่าพันธุ์ (109-201)
5. ความยุติธรรมแห่งซุส (202-285)
6. คำสอนในเชิงศีลธรรม (286-382)
7. ปฏิทินเกษตรกรรมและชาวประมง (383-694)
8. คำสอนในเชิงศีลธรรม (ต่อ) (695-764)
9. รายละเอียดของวันในแต่ละเดือน (765-828)⁴⁶

ส่วนของเนื้อหาในตอนต่าง ๆ ที่กล่าวมาในข้างต้นนี้ ผู้ศึกษาจะได้ดำเนินการวิเคราะห์ศึกษา
ลงลึกทางรายละเอียดในบทต่อ ๆ ไป

⁴⁶ Jonathan L. Ready. (2007) ‘Homer, Hesiod, and the Epic Tradition’ in The Cambridge Companion to Archaic Greece. Edited by H.A. Shapiro. Cambridge : Cambridge University Press., p. 133.